YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
1 päivänä lokakuuta 1987 *

Asiassa 311/85,

jonka Rechtbank van Koophandel, Bryssel, on saattanut yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti saadakseen ensin mainitussa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

VZW Vereniging van Vlaamse Reisbureaus

vastaan

VZW Sociale Dienst van de Plaatselijke en Gewestelijke Overheidsdiensten

ennakkoratkaisun ETY:n perustamissopimuksen 30 ja 34 artiklan sekä 85 artiklan 1 kohdan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti A. J. Mackenzie Stuart, jaostojen puheenjohtajat T. F. O'Higgins ja F. Schockweiler sekä tuomarit G. Bosco, O. Due, U. Everling, K. Bahlmann, R. Joliet ja J. C. Moitinho de Almeida,

julkisasiamies: C. O. Lenz,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies H. A. Rühl,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

- pääasian kantaja VZW Vereniging van Vlaamse Reisbureaus, edustajanaan asianajaja F. Van Bellinghen, Antwerpen,

- pääasian vastaaja VZW Sociale Dienst van de Plaatselijke en Gewestelijke Overheidsdiensten, edustajanaan asianajaja H. Ketsman, Bryssel,

- Belgian hallitus, asiamiehenään viestintäministeri, avustajanaan asianajaja E. Marissens, Bryssel,

- Ranskan hallitus, asiamiehenään G. Guillaume, sijaisenaan R. Abraham,

- Irlannin hallitus, asiamiehenään Chief State Solicitor L. J. Dockery, avustajanaan J. Cooke, SC,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään johtava lakimies B. Van der Esch ja komission oikeudellisen yksikön virkamies L. Gyselen,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen sellaisena kuin se on muutettuna 5.11.1986 pidetyn istunnon jälkeen,

kuultuaan 16.12.1986 pidetyssä istunnossa julkisasiamiehen esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Rechtbank van Koophandelin (kauppa-asioita käsittelevä tuomioistuin), Bryssel, puheenjohtajan sijainen on esittänyt 12.7.1984 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 15.10.1985, ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla kolme kysymystä mainitun perustamissopimuksen 30 ja 34 artiklan sekä 85 artiklan 1 kohdan tulkinnasta.

2 Mainitut kysymykset on esitetty oikeudenkäynnissä, jossa asianosaisina ovat VZW Vereniging van Vlaamse Reisbureaus (flaamilaisten matkatoimistojen yhdistys, jäljempänä VVR) ja VZW Sociale Dienst van de Plaatselijke en Gewestelijke Overheidsdiensten (paikallisten ja alueellisten julkisten palvelujen sosiaalipalvelu, jäljempänä Sociale Dienst); VVR on nostanut kauppatavoista 14.7.1971 annetun lain 55 pykälän nojalla Sociale Dienstiä vastaan kieltokanteen, jossa se vaatii Sociale Dienstin velvoittamista lopettamaan alennusten myöntäminen asiakkailleen, sillä tällainen toiminta on 30.6.1966 annetun kuninkaan asetuksen (*arrêté royal*) (*Moniteur belge*, 27.7.1966) 22 pykälässä vahvistettujen matkatoimistojen menettelytapasääntöjen vastaista.

3 Pääasiaa koskevia tosiseikkoja, menettelyn kulkua sekä yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyjä kirjallisia huomautuksia koskevat tiedot ilmenevät suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta. Oikeudenkäyntiasiakirjojen näitä osia käsitellään jäljempänä vain, mikäli se on tarpeen tuomioistuimen perustelujen selvittämiseksi.

4 Bijzonder Kinderbijslagfonds (perheavustusten erityisrahasto) perusti pääasiassa vastaajana olevan Sociale Dienstin, jonka yhtenä tehtävänä on toimia paikallisten ja alueellisten julkisten palvelujen henkilöstöön kuuluvien matkatoimistona. Tässä ominaisuudessa Sociale Dienst myöntää mainituille henkilöille alennuksia matkanjärjestäjien vahvistamista matkojen hinnoista siirtämällä asiakkailleen osan tai koko välityspalkkion, joka tavallisesti maksetaan matkatoimistoille.

5 Edellä mainitun 30.6.1966 annetun kuninkaan asetuksen 22 pykälässä, jota VVR väittää pääasiassa rikotun, säädetään seuraavaa:

"[matkatoimistotoiminnan harjoittamista koskevan] luvan haltijan on:

1) *asiakkaisiinsa nähden*:

– –

b) noudatettava sovittuja tai laissa säädettyjä hintoja ja tariffeja;

– –

2) *toimittajiinsa nähden:*

a) noudatettava sovittuja tai laissa säädettyjä hintoja ja tariffeja;

– –

d) noudatettava sovittua kieltoa, jonka mukaan välityspalkkiota ei saa jakaa asiakkaiden kanssa;

3) *muihin matkatoimistoihin nähden:*

pidättäydyttävä hyvän liiketavan vastaisista toimista, joilla viedään tai pyritään viemään toisilta asiakkaita, tai joilla vahingoitetaan tai pyritään vahingoittamaan niiden mainetta, tai yleisemmin vahingoitetaan tai pyritään vahingoittamaan niiden kilpailukykyä.

Hyvän liiketavan vastaista toimintaa on erityisesti:

– –

e) sovittujen tai laissa säädettyjen hintojen ja tariffien noudattamatta jättäminen;

f) välityspalkkioiden jakaminen, alennusten myöntäminen tai etujen tarjoaminen tavanomaisen käytännön vastaisin edellytyksin missä muodossa tahansa;

– – ".

6 Vuoden 1966 kuninkaan asetus, johon sisältyy edellä mainittu 22 pykälä, annettiin matkatoimistojen toiminnasta 21.4.1965 annetun lain 5 pykälän 2 momentin nojalla (*Moniteur belge*, 1.6.1965); mainitun lain mukaan kuningas voi antaa menettelytapasääntöjä. Siinä säädetään muun muassa, että matkatoimistotoiminnan harjoittaminen edellyttää hallinnollista lupaa (lain 1 pykälän 1 momentti). Lupa voidaan peruuttaa erityisesti silloin kun 5 pykälän 2 momentin nojalla vahvistettuja ammatillisia menettelytapasääntöjä ei ole noudatettu tai ei enää noudateta (lain 6 pykälän 1 momentti). Ne säännöt, joiden mukaan luvan peruuttamista koskeva päätös tehdään, vahvistetaan edellä mainitun kuninkaan asetuksen 18 pykälän 1 momentissa.

7 Lisäksi koska vuoden 1966 kuninkaan asetuksen 22 pykälässä tarkoitettu ammatillisten menettelytapasääntöjen noudattamatta jättäminen on saman pykälän 3 momentin toisen kohdan sanamuodon mukaan "hyvän liiketavan vastaista toimintaa", sama toiminta kuuluu kauppatavoista 14.7.1971 annetun lain 54 pykälään sisältyvään kieltoon, joten sitä koskeva kieltokanne voidaan

nostaa saman lain 55 pykälän nojalla. Mainitun kanteen voivat nostaa paitsi asianomaiset, myös "ammatillinen tai usean ammattiryhmän välinen ryhmittymä, jota asia koskee ja joka on oikeushenkilö (lain 57 pykälän 1 momentti).

8 Edellä mainitun 55 pykälän nojalla nostetun kieltokanteen yhteydessä summaarisessa menettelyssä asiaa käsitellyt Brysselin Rechtbank van Koophandelin puheenjohtajan sijainen katsoi, että sen käsiteltäväksi saatettuun asiaan liittyy tiettyjen yhteisön oikeuden määräysten tulkintakysymyksiä, päätti keskeyttää asian käsittelyn ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat kysymykset:

"A) Ovatko 30.6.1966 annetun belgialaisen kuninkaan asetuksen 22 pykälän 3 momentin e ja f kohta, joissa säädetään, että hyväksytty matkatoimisto (eli sellainen matkatoimisto, jolla on 21.4.1965 annetussa laissa säädetty lupa) toimii hyvän liiketavan vastaisesti

1) jättämällä noudattamatta sovittuja tai laissa vaadittuja hintoja ja tariffeja,

2) jakamalla välityspalkkioita, myöntämällä alennuksia tai tarjoamalla etuja tavanomaisen käytännön vastaisin edellytyksin missä muodossa tahansa,

yhteensopivia ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräysten kanssa, erityisesti kun ilmenee, että hyvän liiketavan vastaiset toimet ovat kiellettyjä kauppatavoista 14.7.1971 annetun belgialaisen lain mukaan?

B) Ovatko edellä mainittujen säännösten perusteella tehdyt matkatoimistojen väliset sopimukset yhteensopivia ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa?

C) Ovatko edellä mainitut Belgian sisäisen oikeuden säännökset ja niiden mukaisesti mahdollisesti tehdyt sopimukset yhteensopivia ETY:n perustamissopimuksen 30 ja 34 artiklan kanssa?"

Ensimmäinen kysymys A

9 Ensimmäinen kysymys, vaikkei siinä nimenomaisesti mainita perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, on ymmärrettävä - kuten Belgian ja Ranskan hallitukset sekä komissio ehdottavat - siten, että siinä pyritään selvittämään, onko yhteensopivaa ETY:n perustamissopimuksen 5 artiklasta yhdessä sen 3 artiklan f alakohdan ja 85 artiklan kanssa jäsenvaltioille johtuvien velvoitteiden kanssa se, että jäsenvaltion lainsäädännössä velvoitetaan matkatoimistot noudattamaan matkanjärjestäjien vahvistamia matkojen hintoja ja tariffeja, kielletään samoja matkatoimistoja jakamasta mainittujen matkojen "myynnistä" saamiaan välityspalkkioita asiakkaiden kanssa tai myöntämästä heille alennuksia, ja pidetään tällaista toimintaa vilpillisenä kilpailuna.

10 Tässä suhteessa on muistutettava yhteisöjen tuomioistuimen katsoneen vakiintuneessa oikeuskäytännössään (katso viimeksi yhdistetyissä asioissa 209-213/84, Asjes, 30.4.1986 annettu tuomio, Kok. 1986, s. 1425), että vaikka perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklat koskevat yritysten toimintaa eivätkä jäsenvaltioiden säännöksiä ja määräyksiä, jäsenvaltioille asetetaan kuitenkin perustamissopimuksessa velvollisuus olla toteuttamatta tai pitämättä voimassa toimenpiteitä, jotka ovat omiaan poistamaan mainittujen artikloiden tehokkaan vaikutuksen. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tilanne on tällainen, jos jäsenvaltio edellyttää tai edistää perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisten järjestelyjen tekemistä tai vahvistaa niiden vaikutuksia.

11 Jotta kansalliselle tuomioistuimelle voidaan antaa hyödyllinen vastaus, on syytä tutkia ensinnäkin, osoittavatko asiaan liittyvät asiakirjat, että kansallisen tuomioistuimen kysymyksessä tarkoitetulla alalla on olemassa tällaisia yritysten välisiä järjestelyjä, ja toiseksi, onko kyseessä olevien belgialaisten säännösten kaltaisten säännösten tarkoituksena tai vaikutuksena tällaisten järjestelyjen vaikutusten vahvistaminen.

12 Asiaan liittyvistä asiakirjoista ilmenee, että belgialaiset säännökset liittyvät sellaiseen yhteyteen, jota luonnehtivat sellaiset usealla tasolla tehdyt sopimukset, joissa pyritään velvoittamaan matkatoimistot noudattamaan matkanjärjestäjien vahvistamia matkojen hintoja.

13 Tässä suhteessa on ensinnäkin huomattava, että komission toimittamien tietojen mukaan, joita ei ole kiistetty, Belgische Beroepsvereniging voor Reisbureaus (Belgian matkatoimistojen ammattiliitto, jäljempänä BBR)

vahvisti vuonna 1963 "menettelytapasäännöstön", joka on sen jäseniä sitova. Jo mainitun säännöstön 22 artiklassa, jonka sisältö on sama kuin pääasiassa kyseessä olevan, 30.6.1966 annetun kuninkaan asetuksen 22 pykälän, katsotaan vilpillistä kilpailua olevan erityisesti sen, että toimisto jakaa asiakkaidensa kanssa välityspalkkioita tai myöntää heille kiellettyjä tai liiketapojen vastaisia alennuksia.

14 Toiseksi on syytä muistuttaa, että edelleen komission toimittamien tietojen mukaan BBR:ssä tehtiin vuonna 1975 matkatoimistojen neuvoston ja mainittuun liittoon kuuluvien charter-lentojen järjestäjien ryhmittymän välistä yhteistyötä koskeva puitesopimus. Mainitun sopimuksen 8 artiklan b kohdassa määrätään, että toimisto ei voi myöntää kolmansille osapuolille osaa saamastaan välityspalkkiosta missään muodossa, ja että sen on noudatettava järjestäjän vahvistamia hintoja ja myyntiehtoja.

15 Eri matkanjärjestäjien ja matkatoimistojen välisten sopimussuhteiden osalta on korostettava, että Belgian hallituksen huomautuksiin liitetyn vakiosopimuksen yhteistyötä koskevien yleisten ehtojen 1 kohdassa määrätään, että matkanjärjestäjä "voi kieltäytyä myymästä [matkojaan] sellaisille matkatoimistoille, jotka eivät noudata menettelytapasääntöjä ja rikkovat lain henkeä". Mainittu lauseke mahdollistaa sen, että matkanjärjestäjä voi purkaa sellaisten matkatoimistojen kanssa tehdyn sopimuksen, jotka eivät noudata mainittuja toimistoja sitovia ammatillisia menettelytapasääntöjä, joihin kuuluvat myös säännöt, joiden mukaan välityspalkkioiden jakaminen ja alennusten antaminen on kiellettyä.

16 Se, että on olemassa sopimuksia, joilla pyritään sulkemaan pois tällainen menettely, vahvistetaan pääasiassa kyseessä olevan, 30.6.1966 annetun kuninkaan asetuksen 22 pykälässä. Sen 2 momentin, joka koskee matkatoimistojen velvoitteita "toimittajiinsa nähden", d kohdassa määrätään, että toimiston on "noudatettava sovittua kieltoa välityspalkkioiden jakamisesta asiakkaiden kanssa".

17 Asiaan liittyviin asiakirjoihin sisältyvien seikkojen perusteella on siis pääteltävä, että matkatoimistojen toiminnan alalla on olemassa sekä matkatoimistojen välisiä että matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien välisiä sopimuksia, joiden tarkoituksena tai vaikutuksena on velvoittaa toimistot noudattamaan matkanjärjestäjien vahvistamia matkojen myyntihintoja. Tällaisten sopimusten tarkoituksena tai vaikutuksena on rajoittaa matkatoimistojen välistä kilpailua. Ne estävät matkatoimistoja toteuttamasta sellaista hintakilpailua, jossa ne itse

omasta aloitteestaan päättävät asiakkaidensa hyväksi luopua pienemmästä tai suuremmasta osasta välityspalkkiota.

18 Tällaiset sopimukset voivat lisäksi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan monella tavalla. Ensiksikin yhdessä jäsenvaltiossa toimivat matkatoimistot voivat myydä toisiin jäsenvaltioihin sijoittautuneiden matkanjärjestäjien järjestämiä matkoja. Toiseksi mainitut matkatoimistot voivat myydä matkoja toisissa jäsenvaltioissa asuville asiakkaille. Kolmanneksi kyseiset matkat suuntautuvat usein toisiin jäsenvaltioihin.

19 Belgian hallitus kiistää, että 85 artiklan 1 kohtaa voitaisiin soveltaa matkanjärjestäjän ja matkatoimiston välisiin suhteisiin, sillä sen mukaan mainitut suhteet ovat toimeksiantajan ja toimeksisaajan välisiä suhteita. Näin ollen matkatoimistoa on pidettävä matkanjärjestäjän apuelimenä. Väitteensä tueksi Belgian hallitus korostaa, että matkatoimisto ei tee asiakkaiden kanssa sopimuksia omissa nimissään vaan kyseessä olevan matkan järjestävän matkanjärjestäjän nimissä ja lukuun.

20 On kuitenkin huomattava, että kansallisen tuomioistuimen tarkoittaman matkatoimiston kaltaista matkatoimistoa on pidettävä itsenäisenä toimistona, joka harjoittaa itsenäistä palvelujen tarjontaa. Yhtäältä toimisto myy hyvin monien matkanjärjestäjien järjestämiä matkoja ja toisaalta matkanjärjestäjä myy matkojaan hyvin monien toimistojen kautta. Tällaista matkatoimistoa ei voida pitää, kuten Belgian hallitus väittää, jonkin matkanjärjestäjän yritykseen kuuluvana apuelimenä.

21 Mainituista arvioista seuraa, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaiset sopimukset ovat yhteensopimattomia perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa.

22 Lisäksi on tutkittava, vahvistavatko kansallisen tuomioistuimen tarkoittamien säännösten kaltaiset säännökset mainitussa yhteydessä tarkasteltuina matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien välisten sopimusten vaikutuksia.

23 Ensinnäkin, muuttamalla alun perin sopimukseen perustuvan kiellon asetukseksi vuoden 1966 kuninkaan asetuksen 22 pykälän kaltainen säännös vahvistaa kyseessä olevien, sopimuspuolten välisten sopimusten vaikutuksia, sillä säännöstä tulee pysyvä, eikä sitä voi enää muuttaa sopimuspuolten suostumuksella. Toiseksi, silloin kun sovittujen hintojen ja tariffien noudattamatta jättämistä ja välityspalkkioiden jakamista asiakkaiden kanssa koskevan kiellon rikkomista pidetään hyvän liiketavan vastaisena toimintana, tällainen säännös

antaa uskollisesti ammattikunnassa sovittuja sääntöjä noudattaville matkatoimistoille mahdollisuuden nostaa kieltokanne sellaisia yritysten välisten järjestelyjen ulkopuolisia matkatoimistoja vastaan, jotka eivät noudata mainittuja sääntöjä. Kolmanneksi, mahdollisuus peruuttaa lupa harjoittaa matkatoimistotoimintaa silloin kun sovittuja sääntöjä ei noudateta, on hyvin tehokas seuraamus sekä sopimuspuolten että kolmansien osapuolten osalta.

24 Näin ollen kansallisen tuomioistuimen esittämään ensimmäiseen kysymykseen A on vastattava, että se, että jäsenvaltion lainsäädännössä velvoitetaan matkatoimistot noudattamaan matkanjärjestäjien vahvistamia matkojen hintoja ja tariffeja, kielletään samoja matkatoimistoja jakamasta mainittujen matkojen "myynnistä" saamiaan välityspalkkioita asiakkaiden kanssa tai myöntämästä heille alennuksia ja pidetään tällaista toimintaa vilpillisenä kilpailuna, ei ole yhteensopivaa ETY:n perustamissopimuksen 5 artiklasta yhdessä sen 3 artiklan f alakohdan ja 85 artiklan kanssa jäsenvaltioille johtuvien velvoitteiden kanssa, kun kyseessä olevien kansallisten säännösten tarkoituksena tai vaikutuksena on edellä mainitun 85 artiklan vastaisten, yritysten välisten järjestelyjen vaikutusten vahvistaminen.

Toinen kysymys B

25 Toisessa kysymyksessä kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, ovatko matkatoimistojen tekemien sopimusten kaltaiset sopimukset yhteensopivia perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa.

26 Tältä osin on syytä huomata, että vaikka kansallinen tuomioistuin ei kysymyksessään täsmennä, millaisia ovat matkatoimistojen tekemät sopimukset, joihin se viittaa, siitä yhteydestä, johon pääasia liittyy, voidaan kuitenkin päätellä, että kyseessä ovat erilaiset sopimukset, joihin menettelyn aikana on viitattu ja jotka on mainittu edellä ensimmäistä kysymystä koskevan vastauksen yhteydessä.

27 Koska on jo katsottu, että sellaisen kaltaiset sopimukset eivät ole yhteensopivia 85 artiklan 1 kohdan kanssa, ei ole syytä antaa erillistä vastausta kansallisen tuomioistuimen esittämään toiseen kysymykseen B.

Kolmas kysymys C

28 Kolmannessa kysymyksessä kansallinen tuomioistuin kysyy, ovatko kyseessä olevien belgialaisten säännösten kaltaiset säännökset ja matkatoimistojen välisten ja matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien välisten sopimusten kaltaiset sopimukset yhteensopivia perustamissopimuksen 30 ja 34 artiklan kanssa.

29 Tässä suhteessa on syytä muistuttaa, että 30 ja 34 artikla kuuluvat perustamissopimuksen I osastoon, joka koskee tavaroiden vapaata liikkuvuutta. Niissä määrätään, että jäsenvaltioiden väliset tuonnin ja viennin määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet ovat kiellettyjä.

30 Koska perustamissopimuksen 30 ja 34 artiklassa tarkoitetaan ainoastaan julkisia toimenpiteitä eikä yritysten toimintaa, on tutkittava ainoastaan pääasiassa kyseessä olevien kansallisten säännösten kaltaisten säännösten yhteensopivuutta mainittujen artikloiden kanssa.

31 Tällaisen kaltaisten kansallisten säännösten osalta on todettava, ettei niiden tarkoituksena tai vaikutuksena ole jäsenvaltioiden välisen tavaroiden vapaan liikkuvuuden rajoittaminen.

32 Matkat eivät ole tavaroita vaan palveluja, riippumatta siitä, mitä nimitystä niistä käytetään liiketoiminnassa. Tästä seuraa, että kyseessä olevien belgialaisten säännösten kaltaisia säännöksiä ei voida pitää 30 tai 34 artiklan vastaisina.

33 Näin ollen kansallisen tuomioistuimen esittämään kolmanteen kysymykseen C on vastattava, että ensimmäiseen kysymykseen annetussa vastauksessa tarkoitetun jäsenvaltion lain tai asetuksen kaltainen laki tai asetus ei ole yhteensopimaton perustamissopimuksen 30 tai 34 artiklan kanssa.

Oikeudenkäyntikulut

34 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Belgian, Ranskan ja Irlannin hallituksille sekä Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Rechtbank van Koophandelin, Bryssel, 12.7.1984 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Se, että jäsenvaltion lainsäädännössä velvoitetaan matkatoimistot noudattamaan matkanjärjestäjien vahvistamia matkojen hintoja ja tariffeja, kielletään samoja matkatoimistoja jakamasta mainittujen matkojen myynnistä saamiaan välityspalkkioita asiakkaiden kanssa tai myöntämästä heille alennuksia ja pidetään tällaista toimintaa vilpillisenä kilpailuna, ei ole yhteensopivaa ETY:n perustamissopimuksen 5 artiklasta yhdessä sen 3 artiklan f alakohdan ja 85 artiklan kanssa jäsenvaltioille johtuvien velvoitteiden kanssa, kun kyseessä olevien kansallisten säännösten tarkoituksena tai vaikutuksena on edellä mainitun 85 artiklan vastaisten, yritysten välisten järjestelyjen vaikutusten vahvistaminen.**

2) **Ensimmäiseen kysymykseen annetussa vastauksessa tarkoitetun jäsenvaltion lain tai asetuksen kaltainen laki tai asetus ei ole yhteensopimaton perustamissopimuksen 30 tai 34 artiklan kanssa.**

Mackenzie Stuart O'Higgins Schockweiler Bosco

Due Everling Bahlmann Joliet Moitinho de Almeida

Julistettiin Luxemburgissa 1 päivänä lokakuuta 1987.

P. Heim
kirjaaja

A. J. Mackenzie Stuart
presidentti